

2.4. Valsts

Otrā sējuma 4. nodaļa saucas „Valsts”. Nodaļā ir trīs apakšnodaļas: 1.Šķiru problēma: dižciltīgie un garīdzniecība, 2. Valsts un vēsture, 3. Politikas filosofija.

Špenglers bieži raksta par makrokosmu un mikrokosmu. Makrokosms ir mikrokosma autors. Dzīve ir no mums neatkarīgu kosmisko pārveidojumu noslēpums. Mūsdienās, unikālā demogrāfiskās pārejas laikmetā, kura cēlonis nav saprotams, par to ir ļoti interesanti lasīt.

Nodaļas pirmajos teikumos viņš izsakās par kosmisko pārveidojumu divām dzimtēm – sieviešu un vīriešu. Sieviešu dzimte ir tuvāka kosmiskajam, tuvāka Zemei un ir tieši iesaistīta dabas riņķošanā. Vīriešu dzimte ir brīvāka, zvēriskāka, kustīgāka sajūtās un izpratnē, mundrāka un saspringtāka. Špenglers saskata arī citas atšķirības starp sievieti un vīrieti. Piemēram, vīrietis veido vēsturi, bet sieviete jau pati ir vēsture. Vīrietis vēsturi veido ar sociālo un politisko darbību. Sievietes mūžīgā politika ir iekarot vīrieti, kā rezultātā viņa var kļūt bērnu māte, bet tas nozīmē – kļūt vēsture, liktenis, nākotne.

Špenglers raksta par divu veidu likteni, divu veidu kariem, divu veidu traģismu: sabiedrisko un privāto. Ir sabiedriskā dzīve un ir privātā dzīve, ir valsts un ir ģimene.

Šķiriskā dalījuma (kastu rašanās) pamatā ir attieksme pret darbu. Kastas nebija kultūru vissenākajos laikmetos. Taču kastas radās visās kultūrās. Zemnieki pieder dabai, tāpēc ir bezpersoniski. Dižciltīgie un garīdznieki ir izglītības rezultāts, tāpēc ir personiskās kultūras veidojums. Šķiriskais naidis nav loģiski izskaidrojams. Tam ir metafizisks raksturs. Zemnieki uz pili, vēlāk uz pilsētu kā buržuāzijas („trešās šķiras”) mājvietu, raugās ar dziļu naidu. Tā cēlonis nav izskaidrojams racionālā formā.

Civilizācijā dižciltību nomaina inteliģence. Tāpēc civilizācijā valda nejaušais, haotiskais bez stabila idejiskuma, kas piemīt dižciltībai.

Runājot par vēstures būtību, Špenglers vēsturi sasaista ar dzīvi un politiku. Viņš saka: „Politika visaugstākajā nozīmē ir dzīve, bet dzīve ir politika”. Garīdzniecību apņēma daba, garīdzniecība apdomā dabu. Dižciltīgie dzīvo pasaulē kā vēsture, padziļina vēsturi.

Špenglera ieskatā Nīčes nopelns ir morāles iedalīšana „kungu morālē” un „vergu morālē”. Tādējādi tiek iegūts dalījums „labie” un „sliktie”. Liela nozīme ir „godam”, kam vienmēr ir šķirisks pamats. Gods ir asins jautājums, bet nevis saprāta jautājums.

Špenglers analizē privātīpašuma izcelsmi, būtību, saistību ar īpašumu uz zemi, varas mentalitāti: vara kā pārvaldīšana un vara kā bagātību iegūšanas līdzeklis. Tiek apskatīta naudas loma varas kontekstā, kā arī zinātnes attīstība un garīdzniecības panīkšana XIX gadsimtā.

Tekstā plaši tiek apskatīta dižciltīgā slāņa rašanās un garīdzniecības slāņa rašanās, kā arī buržuāzijas rašanās pilsētās, kaut gan pilsētas ir senāks veidojums nekā buržuāzija. Buržuāzijas rašanās pamatā ir pretrunas starp pilsētu un laukiem. Buržuāzija kā „trešā šķira” figurēja franču revolūcijā. Savukārt civilizācijā rodas „ceturtā šķira” – „masas”, principā noliedzot kultūras organiskās formas. Masas ienīst visu, kam ir forma, rangs, kārtība, zināšanas. Masas ir pasaules pilsētu jaunie klejotāji, neatzīst savu pagātņi un masām nav nākotnes. Masas ir beigas, radikāla neesamība.

Apakšnodaļā „Valsts un vēsture” autors raksta par sociālās organizācijas tādām formām kā dzimts, tauta un nācija. Tauta, kura dzīvo kultūrā, tiek saukta par nāciju. Nācijai ir valsts. „Kultūra ir nācijas eksistēšana valsts formā”. Nācija pastāv formā kā valsts, dzimts pastāv ģimenes formā. Tautas kā valstis ir vēstures galvenais virzošais spēks. Špenglera ieskatus par nāciju, tautu var salīdzināt ar iepriekšējās nodaļās teikto, kur faktiski bija runa par nāciju kā tautas zināmu eliti.

Špenglers apskata tiesību veidošanos, sociālo ideju un politisko ideju vēsturisko veidošanos, šķiru un valsts savstarpējo cīņu, vienas šķiras valdīšanu valstī. Valsts vēsture sākas ar feodālās valsts rašanos. Feodālās valsts galvenie iekšējie konflikti starp karaļa varu un baznīcas varu, valdnieku un parlamentu. Savā laikā bija antīkais feodālisms. Tikai tam nepiemita tāds dinamisms, kāds piemīt viduslaiku feodālismam. Tajā liela loma ir „mantiniekam”, varas pārejai no tēva dēlam, dinastijas radīšanai ar tās rezidencēm kā varas simboliem. Rodas dinastiskās valstis un pilsētas-valstis.

Apakšnodaļā „Politikas filosofija” Špenglers sola sniegt „politikas fiziognomiku” – politiku tās praktiskajās izpausmēs, bet nevis politiku filosofu abstraktajos uzskatos. „Visa dzīve ir politika”, raksta autors. „Vai nu cilvēks aug jeb mirst. Nekāda trešā iespēja nav dota”. Valsts darbinieks ir reta parādība, jo tās pamatā ir apdāvinātība, kosmosa dotas spējas. Mēdz būt tikai personību vēsture un tāpēc ir tikai personību politika. Politiski apdāvinātas tautas nemēdz būt. Mēdz būt tikai tautas, kuras stingri paļaujas uz valdošo mazākumu, kuras stingri atrodas valdošā mazākuma rokās un tāpēc jūtas „labā formā”. Angļi nav labāki par citām tautām. Taču angļiem piemīt „uzticības tradīcija”. Ļaužu vairākuma politiskā apdāvinātība ir uzticība vadībai.

Špenglers, atbildot uz jautājumu, kā tiek veidota politika, vispirms raksturo politiskā darbinieka īpašības – politiskās spējas, politisko apdāvinātību. Politika ir māksla. Katrs politiķis ir nolemts savam laikam un sava laika uzdevumiem. Politiskām metodēm nav liela nozīme talantīga politiķa darbībā.

Špenglers apskata politikas vēsturisko virzību, rodoties valdošām grupām, frakcijām, partijām, liberālismam, sociālismam, marksismam. Tiek apskatīta demokrātijas būtība, politiskā prakse dažādās zemēs un dažādos laikmetos. Autors raksturo masu kā elektorātu, brīvības izpratni, patiesības izpratni pūlī, politiskajā presē, vārda brīvības kontekstā, naudas lomu politikā.